

Model Chongqing in prihodnji razvoj Kitajske

Dogodki pred odločilnim partijskim kongresom

Padec Bo Xilaija, povezan s smrtjo britanskega poslovneža v Chongqing, je v Zahodnih medijih v preteklem letu pritegnil veliko pozornosti in je deloma vplival tudi na razplet osemnajstega partijskega kongresa. Namen pričujočega prispevka pa ni predstavljati okoliščin omenjene afere, ki je pripeljala do padca Bo Xilaija. Namen je izpostaviti nekatere najpomembnejše temelje in značilnosti premalo poznanega 'modela Chongqing' in vrste pomembnih institucionalnih inovacij tega modela. Omenjeni model se je namreč začel razvijati že pred njegovim prihodom in se še naprej razvija.

Ta 32 milijonski konglomerat predstavlja model bolj uravnoveženega razvoja med podeželjem in mestom, v zadnjih letih pa je bilo vloženih tudi veliko sredstev in izvedenih projektov za bolj okoljsko vzdržen razvoj. Chongqing predstavlja najpomembnejšo od enajstih nacionalnih eksperimentalnih con, s katerimi poskušajo na Kitajskem vzpostaviti bolj socialno in okoljsko vzdržen model razvoja.

Inovacije modela Chongqing

Model Chongqing je dobil svojo oporo za razvoj v odločitvi kitajskega Državnega sveta leta 2007, da se ustanovi kot nacionalna eksperimentalna cona za integriran in uravnovežen razvoj mesta in podeželja. Odločitev centralnih oblasti v Pekingu je izhajala iz ugotovitve, da ni možno spremeniti strategije rasti v smeri domače potrošnje brez integracije kmetov v mestno življenje in brez zmanjšanja prepada med urbanimi in podeželskimi področji. Ključna elementa vladnega načrta sta bila, kako uravnovežiti gospodarsko rast z razvojem notranjih provinc Kitajske in kako zmanjševati kitajsko odvisnost od izvoza.

Prve razvojne reforme je začel izvajati župan Chongqinga Huang Qifan že pred desetletjem, odločitev centralnih oblasti o eksperimentalni coni v notranjosti države ter prihod Bo Xilaija kot partijskega sekretarja je hiter razvoj še pospešila. Model Chongqing se je v preteklih letih odlikoval po obsežnih javnih investicijah v najemna stanovanja za naraščajoče prebivalstvo z nizkimi dohodki, postal je znan po obsežnih investicijah v varovanje okolja, po bolj usklajenem razvoju javnega in zasebnega gospodarskega sektorja. Vzpostavljen je bil dobro delujoč trg z zemljiškimi certifikati, ki ni omogočal le industrializacije v korist mestnega prebivalstva, temveč je ohranjal vrednost zemlje tudi za kmete na oddaljenem podeželju. Če so kmetje-migranti ali podeželska industrija preoblikovali dele parcel v obdelovalne površine, so pridobile lokalne oblasti pravice za urbani razvoj. Chongqing je tako leta 2008 vzpostavil dobro delujoči trg za menjavo zemlje.

Inovacija v Chongqinu kot prva na Kitajskem omogoča bolj usklajen razvoj industrializacije in kmetovanja na podeželju.

Naslednja pomembna inovacija je razširjena registracija mestnega prebivalstva, ki daje priseljencem vrsto pravic: zaposlitev v mestu, pravico do pokojnine, do najetega stanovanja, do šolanja otrok v mestnih šolah in do zdravstvenega zavarovanja – ne da bi se morali odreči svoji zemlji na podeželju in pogodbenemu obdelovanju te zemlje. V kratkem obdobju manj kot leta dni je bil podeljen mestni status več kot dvema milijonoma ljudem s podeželja. Gre za največji tovrstni proces sorazmerno urejenih migracij na Kitajskem.

Poleg inovativnega sistema trgovanja z zemljiškimi certifikati in bolj odprtega podeljevanja mestnega statusa ljudem iz revnega podeželja največjo inovacijo modela Chongqing predstavlja način financiranja javnih investicij. Skozi optiko dolžniške in finančne krize na Zahodu bi verjetno pričakovali, da se hiter razvoj financira s pomočjo visokih davkov ali hitrega zadolževanja. Bistvo tega modela pa je, da se financira s prihodki, ki se stekajo iz dobro delujočih podjetij v javni lasti ter z drugimi prihodki iz javnega premoženja. Lokalne oblasti ne sodelujejo pri mikro-manageriranju teh podjetij, zanašajo se na udeležbo pri dobičku in na druge prihodke iz javnega premoženja, ki je v njihovi popolni ali delni lasti. Finančna trdnost javnega sektorja omogoča obsežne javne investicije brez pretiranega zadolževanja in ob nizkih davkih. Davek na dohodek podjetij v Chongqingu znaša 15 odstotkov, medtem ko je povprečna stopnja na Kitajskem 33 odstotna.

So-razvoj javnega in zasebnega sektorja kaže na to, da je možno upravljati z javnim sektorjem na način, ki zagotavlja bolj uravnotežen razvoj med mestom in podeželjem, omogoča izvajanje obsežnih socialnih in okoljskih programov, obenem pa spodbuja uspešen razvoj zasebnega sektorja. Tovrsten razvoj zmanjšuje tudi kitajsko odvisnost od izvoza, s čimer se zmanjšujejo svetovna trgovinska neravnotežja.

Dobro delujoč in usklajen razvoj javnega in zasebnega sektorja presega konflikt med *laissez-faire* neoliberalizmom in tradicionalno socialno demokracijo, ki deluje po načelu obdavči-in-razdeli (*tax-and-transfer*). Vzpostavlja nov teoretični konceptualni kontekst za bolj uravnotežen razvoj socialno-tržnega gospodarstva. Vir idej in navdihov tako niso Marx ali Hayek, Keynes ali Friedman, temveč teoretiki kot so James Meade, avtor zamisli o soobstoju in uspešnem razvoju javnega in zasebnega sektorja ter avtor zamisli o socialni dividendi in iskanju optimalnih lastniških kombinacij za uravnotežen razvoj; Henry George, ki se je ukvarjal s problemom revščine v času hitre industrializacije ter se med drugim zavzemal za to, da se porast cene zemlje v industrializiranih predelih uvrsti med javne prihodke v skupno korist, posledično pa se nižajo davčna bremena; omeniti pa je potrebno še teoretike kot so John Stuart Mill, Antonio Gramsci in drugi.

V zvezi z razvojem modela Chongqing velja omeniti še nekaj prizadevanj in pomembnih projektov: v zadnjih letih je bilo zgolj za pogozdovanje namenjenih letno kar 1,5 milijarde USD sredstev, kar so sicer v kitajskih medijih kritizirali kot nepotrebno veliko

trošenje sredstev, čeprav je pomagal izboljšati ozračje tega industrijskega konglomerata. Vzpostavljen je bil sklad javnih najemnih stanovanj s ciljem doseči 30 do 40 odstotkov prebivalstva z nizkimi dohodki, medtem ko podoben sklad v Pekingu znaša le okrog 5 odstotkov. Po prihodu Bo Xilaija se je začel oster spopad s korupcijo in organiziranim kriminalom, samo v letu 2009 je spravil v kazenski postopek preko dva tisoč kriminalcev in korumpiranih uradnikov, med njimi namestnika mestne policije. Doživel je široko odobravanje, ko je poslal posebno policijsko enoto v eno od lokalnih podjetij in prisilil goljufive podjetnike, da so izplačali neizplačane plače zaposlenim kar na dvorišču podjetja pod nadzorom policijske enote. Ustvaril pa si je tudi veliko nasprotnikov in kritikov, ki so poudarjali, da s takšnimi metodami spodkopava vladavino prava. Po drugi strani tudi Bo Xilai ni bil imun pred obtožbami o korupciji in nesorazmernim družinskim bogatenjem ter sinovimi ekscesi med študijem na Zahodnih elitnih univerzah.

Neodvisno od Bo Xilaija se je Chongqing torej začel razvijati že pred njegovim prihodom in se razvija še naprej. Model velja za primer neortodoksne, inovativne in bolj uravnoteženega razvoja. V uspešno izvedenih projektih so bile tudi napake in kršitve, vendar uspeh modela temelji na predanem delu velike večine visoko usposobljenih javnih uslužbencev, ki prejemajo za svoje delo skromne prejemke. Predstavljajo dokaz, da lahko tudi v manj razvitih okoljih javnih sektor uspešno deluje in da brez dobro organiziranega, kvalitetnega in uspešnega javnega sektorja ni možen uspešen razvoj zasebnega sektorja.

Epilog

Kitajski vzpon v zadnjih treh desetletjih ima velik vpliv na svetovne trgovinske tokove, na svetovne finančne tokove, na svetovne vire, na svetovno ceno dela, na okoljske posledice. Vnos neoliberalnega modela v Kitajsko, ki je morda za Zahodne elite bolj sprejemljiv kot uspešen prehod na delujoče socialno-tržno gospodarstvo, bi imel veliko negativnih posledic na že tako velika notranja kitajska družbena neravnotežja in bi dodatno prispeval h globalnim neravnotežjem. Tamkajšnje institucionalne inovacije nakazujejo, da je tudi na Kitajskem v večjem obsegu možno izvajati neortodoksne, a bolj uravnotežene in bolj vključujoče reforme, ki temeljijo na novih teoretičnih konceptih in razvojnih paradigmah. Bolj razširjeno partnerstvo med delom in kapitalom v različnih decentraliziranih in avtonomnih organizacijah omogoča tudi bolj demokratične oblike delovanja, kot se je to dogajalo v preteklih desetletjih. Izziv bolj uravnoteženega in bolj demokratičnega razvoja pa nedvomno ostaja največji izziv za novo generacijo kitajskih voditeljev.

Ko razmišljamo o institucionalnih inovacijah in kredibilnih alternativah, se velja poleg prvega sveta nekoliko ozirati tudi na sicer omejene poskuse v omejen obsegu vzpostavljanja bolj vključujoče družbe in bolj uravnoteženega razvoja tudi v hitro razvijajočem se svetu. Pogledati in razumeti je potrebno, v čem so teoretske, konceptualne in praktične inovacije, kaj v resnici deluje v določenem družbenem kontekstu in kakšne so morebitne omejitve, saj nas obdobje tranzicije opominja, da ne gre nekritično prenašati inovacij ne iz prvega ne iz razvijajočega se sveta.